

6) [אבות פ"ב מ"ד].
7) וימלאו (ט. ט.) א. ג' י"ג וימלאו.
8) [אבות פ"ב מ"ד].
9) וימלאו (ט. ט.) א. ג' י"ג וימלאו.
10) [אבות פ"ב מ"ד].
11) [אבות פ"ב מ"ד].
12) [אבות פ"ב מ"ד].

תורה אור השלם

1. ובשבת צדיק מברכותו
ועשה עול בכל התעבות
אשר עשה הרשע ועשה
יהי כל צדקתו אשר עשה
לא תהרהר במעלו אשר
קעל ובראיתו אשר הוא
בם ימות: ויחזקא יי' כי

הנהגות הב"ח

6) תוס' ד"ה ל"ט וכו'
במילתין. י"ב ל"ט פ"ק דף
ג' ע"ג נטו' ד"ה ה"ה
ל' (א) ר"ה מפני וכו' היינו
דווקא בספק התפלה אבל
בדאי התפלה אוקמינן:

הנהגות הגר"א

10) [א] ביום נקרא אלה מעט.
ל"ב כ"י אלה עונה בכל יום.
ג"י ר"ק ויחזקא יי' עיני
המנין:

מוסף רש"י

במורה נבוכים
(פסחים ג.) מקור מברכי
מחמת (מסכת ט.) בראש
השנה נפקדה שרה רחל
היא וכו' וכו' וכו' וכו'
ונגזר עליהם היום (י"ד)
יא וכו' וכו' וכו' וכו'
רבות. ר"ה תפלה מתנה
מזכים כחפלה שלהם על
כ"ד. וי"ח כ"ד. וכו' וכו'
תפלה. ואלו הנהגות
ל. אומרה ברכה רביעית
בפני עצמה. להפלה
במלת שמונת וכו' וכו'
מקום הדעת (נדח ט.).

רבינו ניסים

הני כ"ד והענינה כנגד מי
אמר ר' חלבו כנגד כ"ד
רננת שאמר שלמה. הא
מילתא פרישה בתלמוד
אין ישראל מברכותין בפרק
כ: וישננה ומהו ר' חלבו
ר' שמואל כנגד כ"ד
פעמים רנה תפלה חנה
שברובין בפרשת שלמה
אית בבבבא בפי משקין
בית השלחין (מועד קטן דף ט'
ב) וברכין כל ישראל יש להם
חלק דף ק' ב"ש בשה שנה
שלמה את בית המקדש
ובקש להכניס ארון לבית
קדש הקדשים ובקש עשרים
זה בזה אמר כ"ד רננת כ"ד:

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

כ"ט.

עין משפט
גר מצוה

פ"א ב"מ מ"י מ"ה
תפלה ה' א' סג עיני
יע עושי' אר"ח ס"י ק"ט
ספיק פ':
פ"ג ג' ד' ה' מ"י פ"ג
ה' ג' א' ד' ט' סג עיני
טושי' אר"ח ס"מ ק"י ספיק
פ':
פ"ד ו' מ"י פ"ג ס"ג ה' מ'
סג טושי' אר"ח ס"מ
ס"י ק"ד ספיק פ':
ג' ד' מ"י ס' הלכה ט' סג
ס' טושי' אר"ח ס"י ק"י ספיק
פ':
ג' ה' מ"י פ"ג ס"ג ה' מ'
ס' טושי' אר"ח ס"מ
ל"ג ספיק פ':
ג' ט' מ"י פ"ג ס"ג ה' מ'
ס' טושי' אר"ח ס"מ
ק"י ספיק פ':

רבינו חננאל

הני עשרים וארבע
הענינה כנגד מי אמר ר'
חלבו כנגד כ"ד רננת
שאמר שלמה בשנה
שהכניס ארון לבית קדש
הקדשים. וירושלמי: כ"ד
הענינה כנגד כ"ד פעמים
שכתוב בפרשת שלמה רנה
תפלה חנה. מאי מעין
שמונה עשרה רב אמר
מעין כל ברכה וברכה.
פירוש. מוכר שלם
ראשונה כסודן ואמר
ברכה רביעית חנה מאמר
דינה בינה והשכל באי חונן
הירצה. והחירונו בתשובה
שלמה לפני. בא"ר הורצה
בתשובה. מלל לנו מלכנו כי
שפטנו באי"ר חונן הברכה
לסוד. ונאמר מהה למען
שמך באי"ר נגאל ישראל.
העלה רמאה שלמה לכל
מכותינו באי"ר ושא חלי
עמו ישראל. וברך שנתנו
כשנים הטהרות באי"ר מברך
השנים. וקבענו יחד מארבע
כפות הארון באי"ר מקבץ
נדיח עמי ישראל. מלך
עלינו אהה ה' לברך בחסד
וברחמים וצדקו כמשפט
באי"ר מלך אהב צדק
ומשפט. את המנין ואת
מלכותו. וידן במהרה
תעקר תשבר ותמגר ותכניע
אויבנו במהרה בימינו באי"
שבר אויביו ומכניע ידיו.
ועל כל הבטחים כן יימו
רחמיך ושיח חלקנו ממה
באי"ר משען ובטחת
לצדקים. בני ירושלים
במהרה ורסא ידו להוכיח
באי"ר ויכניע ידו ירושלים.
את צמח דוד עבדך תצמיח
והרשיענו באי"ר מצמיח קרן
ישועה. קבל ברחמים את
תפלתנו באי"ר שומע
תפלה. ויאמר שלם
אחרונת כתקנו. ושמואל
אמר רבינו. פי' אומר
שלם כרכות הראשונות
כתקנו ומתחיל הבנינו.
הכינו ה' אלקינו לדעת
דרכיך. מול לבבנו לשבח
ליראתך. סלת ה' לנו להיות
גאולים. וחקנו ממעוקים
ודשנו בנאות ארצך.
ונפיתים מארבע חתנות.
והתעבים השב צדק ומשפט.
ועל הרשעים תנף ידך.
וצדקים ישמחו בכנין עיך
ובתיקון היכלך ובצמיחת
קרן לודו עבדך וירכתנו
לבן שיש משיתך. טרם נקרא
תענה באי"ר שומע תפלה.
[ישלש אחרונות כתקנו].
ירושלמי: את תנא תני
שבע מעין יי'. ואת תנא
תני יי' מעין יי'. ואת דתני
זיין מעין יי' מסיידי ליה
לשמואל. ג' ראשונות ג'
אחרונות הרי שש. והבינו
ברכה אחרת שחתם בה
באי"ר שומע תפלה הרי'
מעין יי'. מאן דתני יי'
מעין יי' מסיידי ליה לרב
דאמר התימה מעין כל
ברכה וברכה כאשר פירשנו

לייט ע"ה אב"י אמאן דמצלי הבינו. והכי ק"ל ויש ספרים
דמסיק ה"מ צמחא אצל נדקן שרי דמשמע במילתין (ה)
גני רבי יוסי וכו':
ונבללה בהבינו. והא דלמרינן צפ"ק דעדה (דף ט.) כל השנה
כולה מתפלל אדם י"ח חוץ ממוצאי
יה"כ מפני טורח כבוד מפני הענינה
י"ח שמתפללים י"ח שלמות מפני
ש"ל הגדלה בחונן הדעת ומימה
אמאי לא פריך ונבללה בהבינו
וי"ל דלא דמי דהסא כל השנה כולה
מתפלל י"ח ואין לנו להקשות ונבללה
מכלל כדי לשלם המנהג של כל השנה
אצל הכא שנת השנה מתפלל הבנינו
פריך שפיר למה לא לשנות הבנינו
בשיל אמה חוננתו ונבללה בהבינו:
מפני שיבוא לאומרה בשו"ת.

דלמרא [למקן לא]. (ע"ג)
דף ט) שאל אדם לרבי צו"ת דוקא
לרבי כגון שיש לו חולה בחוץ ביתו או
שצריך שדה מים דהוא מעין תפלה
וכן שאלה אצל הוכרה והגדלה ושאר
שנחים אסור שאינה מעין שו"ת
וגראה שכל האומר כרוך אמה ה'
שו"ת אחר סקיים דכ"ד תמונים
מיושב מגונה דלמרינן (מגילה דף י"ח).
מכאן ואילך אסור לספר בשבחו
של מקום כלומר להוסיף זכרות על
אלו ואפילו אם נאל להתפלל שמונה
עשרה עוד פעם אחרת אסור
שגראה כמקופין על הזכרות וכו'
דלמרינן לעיל (דף ט.) ולוי' שיתפלל
אדם כל היום (ט) היינו דוקא ספק
התפלל אצל ודאי אוקמינן לעיל
שפוסק אפי' צלמנע זכרה כשמואל
בפרק מי שמתו (סג) ומה שליש
כזכר שנה שנה היינו להוליא רבים
ידי חוננתו ומה שמתפלל בלחש היינו
כדי להסדיר תפלתו דלמקמינן בפרק
צמחא דר"ה (דף ט.ל):
הא

אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה
וברכה ושמואל אמר הבינו ה' אלהינו לדעת דרכך ומול את לבבנו ליראתך
ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשנו בנאות ארצך ונפוצותינו
מארבע תקבין והתועים על עתך ישפטו ועל הרשעים תנף ידך וישמחו
צדקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לודו עבדך ובעיריבת נר
לבן יש משיחך טרם נקרא [א] אתה תענה ברוך אמה ה' שומע תפלה [ב] לייט
עלה אב"י אמאן דמצלי הבינו אמר רב חנמן אחר שמואל רכל השנה
כולה מתפלל אדם הבינו חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים מפני
שצריך לומר הברכה בחונן הדעת מתקופי לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה
רביעית בפני עצמה מי לא תנן "ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה
כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה
מתקופי לה מר זוטרא ונבללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי
השנים מתקופי לה מר זוטרא ונבללה מכלל ודשנו בנאות ארצך ותן מל ומטר אתי לאטרודי אי הכי
הברכה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון
דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקופי לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר נתחום אמר רב אסי מעה
ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול
לאומרה בשומע תפלה והברכה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס מעה שאני:
גופא א"ר נתחום אמר רב אסי מעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה
בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והברכה בחונן הדעת אין מחזירין אותו
מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתבי [ט] מעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו
שאלה ובברכת השנים מחזירין אותו והברכה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס
ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע
תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא אידי ואידי ביחיד ול"ק [ה] הא דאדכר קורם שומע תפלה
הא

והשקוף. חשב לזכור אותה. לשון סוכה דמתרגמינן ושקף וחסמי
(בראשית טו): **רשע מעיקרו.** ושז מרשעו פעמים שחזר ונעשה
רשע: הוא ינאי. ששנינו צדקושין (פ"ג דף טו.) שהיה חכמי ישראל:
ינאי רשע מעיקרו. ונעשה לדיק וחזר לרשעו: **דאחיל זה.**
החמיל לאומרה ונעשה צלמנעיה:
לא שנו. הא דלמרינן רב יהודה מעלין
אותו: **שבעה קולות.** במזמור קול ה'
על המים (תהלים טו): **שאמרה חנה.**
בפרשת עקב לבי (ש"א ט.) **כ"ד רינוס.**
בפרשת ויעמוד שלמה (מלכים א ט)
רנה תפלה חנה כלהו כ"ד איכא:
זימא דרממי. שהוכר נקס רממים
שצדקו עשרים זה בזה ולא היו
מניחין להכניס ארון לבית קדשי
הקדשים כדלמרינן צמועד קטן (דף
ט.) **מעין כל ברכה.** אומר צוקר
ומכרך על כל אחת ואחת: **הבינו.**
ואינו מנכר אלא שומע תפלה בכל
הזכרות ענין שלם ראשונות לשלם
אחרונות. הבינו כנגד אמה חונן
ומול אה לבנו כנגד השינוי שלמות
לנו כנגד סלח לנו להיות גאולים כנגד
גאולה וכן כולם: **בנאות ארצך.** לשון
רב כמו צנאות דשא ירכיני (תהלים
טו) והוא כנגד זכרה השנים:
והטועים על דעתך. העוזרים על
דעתך: **ישפטו.** כנגד דקה ומשפט.
ישפטו השיבם ללמדם לפוטו כדנריך
וכן עיקר נראה יש וכן צ"ג: **לייט**
עלה אב"י. לפי שדלגלג הזכרות וכולן
זכרה אחת: **כל השנה מי עבדינן**
כרבי עקיבא. כלומר כשאלו מתפללין
י"ח שלמות מי עבדינן כר' עקיבא
לומר זכרה רביעית בפני עצמה
דשהמא כשמתפללין הבינו נעביד
כומיה: **שבע תקון.** שלם ראשונות
ושלם אחרונות והבינו: **ונבללה.**
להגדלה: **מכלל.** בחון הבינו כדך
שהוא כוללה בחונן הדעת ויאמר
הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש
לחול לדעת דרכך: **לאטרודי.**
לעעות: **בסלח.** התפלה יכול אדם
לכין דעתו יותר מן האמנע: **בזרות**
גשמים. הזכרה בעלמא היא לפיכך
מחזירין אותו שאינה תפלה שיכול
לאומרה בשומע תפלה: **יחידי.** מחזירין
אותו: **כזכור.** יחיד המתפלל עם הזכור:
דאדכר קורם ש"ס. אין מחזירין
אותו שיכול לאומרה בשומע תפלה:
מתחננים

אמו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה
מתקופי לה מר זוטרא ונבללה מכלל הבינו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי
השנים מתקופי לה מר זוטרא ונבללה מכלל ודשנו בנאות ארצך ותן מל ומטר אתי לאטרודי אי הכי
הברכה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון
דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקופי לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר נתחום אמר רב אסי מעה
ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול
לאומרה בשומע תפלה והברכה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס מעה שאני:
גופא א"ר נתחום אמר רב אסי מעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה
בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והברכה בחונן הדעת אין מחזירין אותו
מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתבי [ט] מעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו
שאלה ובברכת השנים מחזירין אותו והברכה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס
ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע
תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא אידי ואידי ביחיד ול"ק [ה] הא דאדכר קורם שומע תפלה
הא

למעלה. וסוגיא דשמעתא כשמואל רהטא, מיהו חזינן ונתנו לצלוי כי הא רב בחפלת המנהג בעידנא דמפרהי, ולא חזינן רבנן קשישי' דהוה מחו בידיהו, ש"ס הלכתא כותיה רב. לייט עלה אב"י אמאן דמצלי הבינו. ואפי'
דלייט אב"י אמאן דמצלי הבינו, יש מי שאומר לכל מאן דאפשר ליה, אבל מאן דטריד או בריך לא לייט אב"י. אמר ר' נתחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גשמים בתחיית המתים וכו'. וירושלמי: ג' ראשונות ג' כעס
ר' חננאל, היה עומד בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו. כולו והזכיר בשל וברכות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מוכיח. לא דאמי ההוא דמיקל להווא דלא מצלי ולא מיקל, בגשם
והזכיר של טל אין מחזירין אותו, והתניא אם לא שאל בברכת השנים או שלא אמר בברכת גשמים מחזירין אותו, כההוא דלא אידכר לטל ולא מטר.